

Om sandhed og metode

Filosofi

Hans Georg Gadamer. *Sandhed og Metode*. 2004. Systeme, Aarhus, oversat af Arne Jørgensen. 221 sider. 140 kroner.

af Helle Skovbjerg Karoff

Der er nogle filosofiske værker, som man har et ærefrygtigt forhold til; et forhold, der gør, at man om noget ønsker at bevæge sig igennem de fantastiske tanker, men samtidigt næsten bukker, når man åbner bogen. Værket *Sandhed og Metode* af den tyske filosof Hans Georg Gadamer tilhører denne kategori af værker. Man kan derfor glæde sig over, at oversætteren Arne Jørgensen indleder værket med kommentarer og fortolkninger, der gør værket betydeligt lettere at gå til. Indholdet formidles af Jørgensen på klar og forståelig vis, så man som læser får mulighed for at nå indholdet i langt højere grad. Jørgensen fremstiller ikke alene værkets idehistoriske placering, indhold og historie, men også væsentlige biografiske detaljer, der giver indblik i tiden og den revision, der følger som svar på værkets perception.

Sandhed og metode er grundlæggende filosofi - ikke i den betydning, at man her finder forståelsesprocessen systematisk opstrenget og metodisk fastlagt - men i den egentlige filosofiske forstand, at man her finder en *udarbejdelse* af forståelsesprocessen, som giver mening til alle de detaillomæner, som ellers afklares enkeltvist i den videnskabelige og pædagogiske litteratur. De følgende undersøgelser drejer sig om det hermeneutiske problem. Forståelsesfænomenet og den rette fortolkning af det forståede er et problem, der ikke blot begrænser sig til den åndsvidenskabelige metodelære. Forståelse og fortolkning af tekster er ikke kun et anliggende for videnskaben, men hører tydeligvis med til den menneskelige verdenserfaring som helhed. Det hermeneutiske problem er oprindeligt slet ikke noget metodeproblem. Det drejer sig ikke om en forståelsesmetode, hvorigennem tekster underkastes videnskabelig erkendelse på samme måde som alle øvrige erfaringsgenstande. Det hermeneutiske fænomen drejer sig i første række overhovedet ikke om at etablere en sikker erkendelse, der opfylder videnskabens metodeideal - og dog drejer det sig også her om erkendelse og sandhed. I forståelsen af overleveringen er det ikke kun tekster, der bliver forstået; der erhverves også indsigter og erkendes sandheder. Hvad er det for erkendelse, og hvad er det

[1]

for en sandhed? Det er disse spørgsmål, som Gadamer forsøger at besvare i *Sandhed og metode*. På den ene side udarbejder han en filosofisk grundlæggelse af menneskets hermeneutiske praksis, på den anden side forbliver menneskets konkrete forstående forhold til verden omdrejningspunktet også for den filosofiske tænkning. Det gør Gadamers filosofiske hermeneutik helt anderledes levende, humanistisk og i sidste ende også mere anvendelig end læremesteren og inspirationskilden Martin Heideggers tænkning. *Sandhed og metode* er et helt igennem grundlæggende filosofisk værk, som har aldeles almen relevans.

Gadamer belyser tre områder, hvor vi har mulighed for at gøre hermeneutiske erfaringer: Kunsten, traditionen og sproget som samtalen, der i det store hele også ligger til grund for bogens tredelte disposition. I første del behandles kunsten, i anden del metode og forståelsesproblemerne i humanvidenskaberne for herefter at præsentere den egentlige hermeneutiske teori, der fuldbyrdes i sidste dels sproglige vending. Det er karakteristisk for Gadamer, at han belyser de samme fænomener ud fra forskellige vinkler.

Første del hedder i Arne Jørgensens oversættelse 'Frilæggelse af sandhedsspørgsmålet ved hjælp af kunsterfaringen'. Gadamer begynder med kunsten for at vise kunstens hermeneutiske og erkendelsesmæssige relevans over for det, han opfatter som den stadig dominerende kantianske tradition i kunstteorien: At kunsten ikke indeholder nogen erkendelse, men alene er en kilde til subjektive oplevelser. Dette sammenfattes i betegnelsen *æstetisk bevidsthed*. Kunstværket er en forvandling af verden, hvor vores normale virkelighedsforståelse sættes på prøve og giver mulighed for, at vi som mennesker kan udvikle os. "Oplevelsen er ikke udtømt i øjeblikkets begejstring", den bliver integreret i det, vi allerede er. "Kunstværket rykker med ét slag den oplevende ud af hans livssammenhæng samtidig med, at den fører ham tilbage til hans tilværelse som helhed" (Gadamer, 2004, 71). Det er forholdet mellem kontinuitet og diskontinuitet, der er det centrale i Gadamers erfaringsbegreb.

Anden del af *Sandhed og Metode* har som nævnt humanvidenskabernes metodiske problematikker som fokus. Her bliver det centrale begreb *historisk bevidsthed*. Ligesom den æstetiske bevidsthed ikke er i overensstemmelse med, hvad der faktisk foregår, når vi erfarer kunst, er den historiske bevidsthed ikke i overensstemmelse med, hvad der sker, når vi erfarer traditionen. Anden del af bogen er således et opgør med forestillingen om, at vi kan forstå historiske fænomener ud fra deres egne forudsætninger, det vil sige mere eller mindre objektivt. Det forhold gør Gadamer altså op med ved at påpege, med Martin

Heidegger som inspirator, at vi som mennesker altid kun kan forstå anderledes, hvis vi overhovedet forstår. Her indfører han begrebet fordom. Når vi forstår noget er det altid ud fra det standpunkt vi selv har i historien. Vi er med Heideggers ord kastet ind i bestemte situationer med bestemte muligheder, som vi ikke selv har valgt. Fordom er den måde, kastethed manifesterer sig i individet. Fordom skal forstås neutralt i den forstand, at det alene betyder, at fælde dom på forhånd. Og dette gør vi hele tiden på alle områder. Fordomme udgør vores forforståelse eller erfaringshorisont forstået på den måde, at vi altid allerede fortolker det vi ikke kender ud fra det, vi kender. Når vi skal forstå en tekst skrevet flere hundrede år tilbage, kan det derfor aldrig blive vores mål at forstå teksten ud fra dens egne forudsætninger. Det er simpelthen en umulighed, fordi vores erfaringshorisont bestemmer, hvordan vi skal forstå. Det betyder dog ikke, at erfaringshorisonten ligger fast, for den kan ændres og revideres, hver gang vi får en ny forståelse af noget, men det er et faktum, at der altid ligger en eller anden form for forforståelse hos os, når vi skal forstå noget. Derfor er vores forståelse i en eller anden forstand også endelig.

Hvis det lykkes at forstå noget, så sker der en horisontsammensmeltning, en formidling mellem tekstens horisont og ens egen. Det paradoksale er, man hverken kan forlade sin egen horisont og leve helt ind i den anden eller gøre den anden horisont identisk med ens egen, for så negligerer man den fremmedhed, der er forudsætningen for ny forståelse. Horisontsammensmeltning kan derfor ikke bestå i, at to horisonter bliver identiske. Man må snarere påpege, at den kan karakteriseres som en slags dobbelt optik, en metaforisk forståelse, hvor der både er lighed og forskel.

I tredje del er omdrejningspunktet sproget. Det drejer sig for Gadamer om at pointere at sproget ikke alene er et redskab for tanker, men at der i sproget etableres en væren-i-verden for mennesket. Sproget etablerer en fælles grund, hvor det bliver muligt at forstå hinanden, hvor den indbydes forståelse kan finde sted. Vi lever i sproget, fordi sproget allerede har fortolket verden for os, og dermed skabt en verden af fælles betydninger. Sproget udgør på den måde en universel forståelseshorisont. Sproget bliver således et udtryk for hermeneutikkens universelle og ontologiske aspekt. Som Gadamer siger i sit berømte udsagn: "Væren, der kan forstås, er sprog" (Gadamer, 2004, 447).